

Stockholm, den 15 januari 2025

Mottagandelagen – En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Diarienummer: Ju2024:02070

Inledning

UNICEF Sverige utgår i detta remissvar från lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och kommer särskilt lyfta de rekommendationer som Sverige fått från FN:s barnrättskommitté 2023. UNICEF Sverige har valt att besvara utredningen övergripande och lägga särskild vikt vid de förslag som vi ser kan få stora konsekvenser för barn som söker asyl. Enligt artikel 1 i barnkonventionen räknas varje människa under 18 år som barn.

Regeringen har under hösten 2024 presenterat propositionen *En ny ordning för asylsökandes boende (prop. 2024/25:49)* där de föreslår att asylsökande, inkluderat barn i barnfamiljer, som utgångspunkt ska bo på mottagnings- och återvändandecenter. Detta innebär kollektiva boenden i Migrationsverkets regi, i stället för egna boenden. Som nästa steg i den pågående reformeringen presenterades den aktuella utredningen där det föreslås allt fler åtgärder och sanktioner såsom närvarokontroller på boenden samt geografiska begränsningar i hur asylsökande får röra sig i Sverige.

UNICEF Sverige är kritiska till den alltmer restriktiva migrationspolitik som förs vilken riskerar att begränsa mänskliga rättigheter för asylsökande i Sverige där barnen drabbas extra hårt. Vid framtagande av nationell lagstiftning ska internationella konventioner alltid följas. Även barnrättskommittén har i sina rekommendationer till Sverige uttryckt en djup oro över reformer som dessa som syftar till att ytterligare begränsa rättigheterna för barn som söker asyl.¹ UNICEF Sverige delar inte bilden av att begränsade rättigheter, mer kontroll och restriktioner skulle främja en effektiv asylprocess och ett välfungerande återvändande. Utredningen lyfter olika scenarier där barn kan komma att påverkas negativt av förslagen som helhet. UNICEF Sverige anser att det vore anmärkningsvärt att gå vidare med en lagstiftning som tydligt inte lever upp till kraven i barnkonventionen, som dessutom är svensk lag sedan fem år. Vi ser särskilt allvarligt på att flera av förslagen kränker barns rätt att inte diskrimineras enligt artikel 2 i barnkonventionen.²

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7, punkt 42.

² Se även Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr. 22, punkt 29.

Kapitel 5 – Åtgärder för ordnat mottagande av asylsökande

Det har inte ingått i utredningens uppdrag att lämna förslag gällande hur de kollektiva boendena ska utformas eller var de ska placeras. UNICEF Sverige ser det som problematiskt eftersom standard och utformning är av betydande vikt för hur förslagen fungerar, samt hur barns rättigheter tillgodoses i praktiken.

Utgångspunkten för utredningen har varit att asylsökande kommer att bo på större, kollektiva boenden som finns på ett fåtal orter i Sverige. UNICEF Sverige ställer sig kritiska till kollektiva boenden för barnfamiljer som söker asyl och delar den oro som utredningen lyfter kring negativa konsekvenser som sådant boende kan innebära. Vi vill även understryka att de kollektiva boendenas faktiska utformning och drift kommer att påverka den samlade effekt och de konsekvenser som utredningens förslag får. Med detta i åtanke ser vi med oro hur förslagen kommer att tillämpas i praktiken, samt vad åtgärderna i sin helhet kommer att innebära för barn som söker asyl.

Närvarokontroll och individuell anmälningsskyldighet

Utredningens förslag: I avsnitt 5.2 föreslår utredningen att asylsökande ska delta i närvarokontroll på det asylboende där den asylsökande tilldelats plats. Närvarokontrollen ska inte omfatta barn under 16 år, men barn mellan 16-18 år. Enligt avsnitt 5.4 föreslås att Migrationsverket, i vissa situationer, ska kunna fatta ett individuellt beslut om boendeskyldighet för en asylsökande. I dessa situationer ska Migrationsverket även kunna fatta beslut om skyldighet att anmäla sig till Migrationsverket vid vissa angivna tidpunkter, för att säkerställa att beslutet följs. Av förslaget i avsnitt 5.4.6 framgår det att anmälningsskyldigheten inte ska gälla barn under 16 år.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker förslagen i sin helhet. I Sverige är alla barn till den dag de fyller 18 år. Vi vill understryka att utredningens förslag gällande att barn i åldersgruppen 16 till 18 år ska omfattas av närvarokontroller innebär en icke-godtagbar särbehandling av barn, i strid mot artikel 2 i barnkonventionen.

Utredningen motiverar att barn under 16 år undantas närvarokontroll för att ge förutsättningar för barn att ha en så normal tillvaro som möjligt samt kunna fokusera på skolarbete och fritid. Dessa motiv till bör gälla likvärdigt även för barn mellan 16-18 år. Utredningens argument att barn från 16 års ålder ges möjlighet att föra sin egen talan är inte tillräckligt för att motivera att äldre barn särbehandlas. Barnrättskommittén har understrukt att alla barn inom ramen för internationell migration, oavsett migrationsstatus, ska behandlas som barn.³

³ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr. 22, punkt 11.

Att närvarokontroll inte ska äga rum under en tid då barn deltar i skolundervisning är inte tillräckligt för att motivera en sådan reglering. Att vid flertalet gånger i veckan behöva avbryta sin vardag för att anmäla närvaro i sitt eget boende ska inte vara en del av något barns uppväxt. Att behöva tillbringa sin vardag på kollektiva boenden är redan i sig en stor inskränkning och begränsning i barns liv. Det kan vidare inte anses vara till barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen.

Vidare är utredningen av uppfattningen att en sådan närvarokontroll som föreslås inte innebär någon påtaglig begränsning av rörelsefriheten, utöver den begränsning det redan innebär att vara skyldig att bo på asylboende. Ett resonemang som UNICEF Sverige ställer sig frågande till. Barn som söker asyl ska ges möjlighet att leva ett så normalt liv som möjligt, detta inkluderar möjligheten att träffa andra samt röra sig fritt utanför asylboendet, vilket är något som utredningens förslag begränsar. Det kan även ifrågasättas vilka signaler som förfarandet sänder till barn. En ytterligare synpunkt som talar emot förslaget är utifrån hur barn kommer att påverkas av vårdnadshavarnas skyldighet att anmäla sin närvaro.

Begränsning i geografisk rörlighet

Utredningens förslag: I avsnitt 5.3 föreslås att asylsökande ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som ska omfatta det län där asylboendet är beläget. Skyldigheten ska gälla under den tid som prövningen av asylansökan pågår. En asylsökande ska kunna beviljas tillstånd att tillfälligt vistas utanför området om det finns särskilda skäl. Enligt förslaget i avsnitt 5.5 ska dagarsättningen kunna sättas ned för asylsökande som inte följer begränsningen i geografisk rörlighet.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker förslagen i avsnitt 5.3 och 5.5. Förslag som dessa för med sig risker att försämra barns integration i samhället. Vidare har inte utredningen motiverat varför en sådan ordning är nödvändig eller proportionerlig med hänvisning till den begränsning och inskränkning den innebär för barns rättigheter, såsom rörelsefriheten. Detta särskilt med hänsyn till den sammantagna effekten av utredningens förslag samt utifrån den tid som asylprocesser i nuläget tar.

Enligt utredningen ska tillstånd att röra sig utanför den geografiska begränsningen ges när det rör sig om motiverade brådskande och allvarliga familjeskäl, behov av nödvändig medicinsk behandling eller då ett barn behöver delta i exempelvis viktiga fritidsaktiviteter eller skolarbete. Rekvisitet *särskilda skäl* som föreslås i bestämmelsen är däremot strikt, vilket innebär en risk för att man kommer avslå ansökningar i hög grad. I det fall regeringen väljer att gå vidare med förslaget ser UNICEF Sverige med oro på hur utfallet kan komma att bli i praktiken, särskilt med hänsyn till risken för att sådana tillstånd inte kommer att beviljas i tillräcklig utsträckning och takt. Alla barn med särskilda behov, oavsett juridisk status, har enligt barnkonventionen rätt till det stöd de behöver exempelvis i form av specialistvård eller tillgång till lämpliga utbildningsformer.

Kapitel 7 - Åtgärder för ett effektivt återvändande

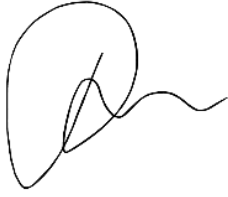
Utredningens förslag: I avsnitt 7.2 föreslås att personer med avlägsnandebeslut ska vara skyldiga att anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka. Anmälningsskyldigheten ska inte gälla barn under 16 år, men barn mellan 16-18 år. Vidare föreslås i avsnitt 7.3 att personer med avlägsnandebeslut ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område. Tillstånd ska kunna beviljas att tillfälligt vistas utanför området om det finns särskilda skäl. Dagersättningen ska kunna sättas ned om en person uteblir från minst två anmälningstillfällen under en månad eller vistas utanför det län där deras asylboende är beläget.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker förslagen i avsnitt 7.2, 7.3 samt 7.4 med hänvisning till att förslagen riskerar att strida mot flertalet av barns rättigheter, såsom principen om barnets bästa i artikel 3 barnkonventionen och barns rätt att inte diskrimineras enligt artikel 2 barnkonventionen. Argumenten för detta är desamma som de resonemang som förs i förhållande till utredningens förslag i kapitel 5 ovan.

Kapitel 10 – Ändringar i andra regelverk

Utredningens förslag: Enligt förslaget i avsnitt 10.2.7 ska personer som omfattas av mottagandelagen anses som bosatta i Sverige vid tillämpningen av skollagen, så länge de inte är folkbokförda. Detta ska gälla även om de har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning. Om de håller sig undan så att beslutet inte kan verkställas ska de dock jämföras med personer som vistas i Sverige utan stöd av myndighetsbeslut eller författning. De som omfattas av mottagandelagen efter att deras uppehållstillstånd har upphört att gälla ska inte ha rätt till utbildning i större omfattning än andra som omfattas av mottagandelagen, även om de är folkbokförda.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker utredningens förslag i avsnitt 10.2.7 gällande den del som innebär att de som befinner sig i Sverige utan nödvändigt tillstånd inte ska ha rätt till förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet. Detta blir aktuellt för de som undviker ett av- eller utvisningsbeslut. Enligt barnkonventionen, som är svensk lag, har alla barn rätt till såväl utbildning som fritid, lek och trygghet. Detta ska gälla oaktat barns juridiska status. Förslaget innebär en betydande kränkning av barns rättigheter och kommer få stora konsekvenser för de barn som berörs.

Pernilla Baralt
Generalsekreterare, UNICEF Sverige

Underlaget är framtaget av Louise Axelsson och Amanda Bertilsson Nilsson, UNICEF Sverige. För kontakt och eventuella frågor: unicef@unicef.se